

УДК 94:341.214(415) «1930/1939»

<http://doi.org/10.17721/2524-048X.2018.11.210-226>

Ольга Нагнибіда,
аспірантка,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІРЛАНДСЬКОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ В 30-Х РР. ХХ СТ.

Анотація. В статті розглянуто особливості виникнення та формування концепції нейтралітету в зовнішній політиці Ірландії 1930-х рр. Проаналізовано історичні та геополітичні передумови курсу нейтралітету в контексті боротьби за незалежність та суверенітет Ірландії. Досліджено роль прем'єр-міністра Еймона де Валери як автора принципу нейтралітету в зовнішній політиці Ірландської Вільної Держави. Визначено роль і місце Ірландії у Лізі Націй. Акцентовано увагу на тому, що на відміну від інших нейтральних держав, де нейтральний статус було закріплено юридично, нейтралітет Ірландії має традиційний характер, оскільки відсутні чіткі законодавчі нормативи, за якими Ірландія зобов'язана дотримуватися принципу нейтралітету в зовнішній політиці. Автор приділяє увагу внутрішнім факторам, що сприяли вибору даної політики та наголошує на ролі нейтралітету у формуванні засадничих основ всієї зовнішньої політики держави. Встановлено, яким чином були подолані останні перепони, що стояли на шляху до проголошення нейтрального статусу Ірландії: у прийнятій 1937 р. Конституції було зафіксовано офіційне визначення анексії Ольстеру; в 1938 р. було припинено перебування британських військово-морських баз на ірландській території.

Ключові слова: Ірландія, нейтралітет, зовнішня політика, Північна Ірландія, політика безпеки.

Постановка проблеми. Практика застосування нейтралітету в зовнішній політиці не є чимось особливим. Не лише Ірландія, а й інші країни в різні часи вибирали нейтральний курс чи дотримувалися нейтрального статусу. Ірландія є унікальною тому, що її вибір на користь нейтралітету був головним чином зумовлений відносинами з найближчим сусідом – Великою Британією. Під час боротьби за незалежність народився принцип військового ірландського нейтралітету, згідно з яким доктрина неучасті у військових конфліктах була нерозривно пов'язана зі здобуттям суверенітету країни.

Витоки ірландського нейтралітету беруть початок у подіях, які сталися задовго до того, як країна здобула незалежність. На відміну від інших нейтральних держав, таких як Австрія, де нейтральний статус закріплений окремим Державним договором 1955 р. та Конституцією, нейтралітет Ірландії ґрунтується лише на традиціях та громадській підтримці. Така специфіка є унікальною як при розгляді природи ірландського нейтралітету, так і особливостей його застосування, оскільки відсутні чіткі законодавчі інструкції, згідно з якими Ірландія зобов'язана дотримуватися принципу нейтралітету в своїй зовнішній політиці.

Метою статті є дослідження витоків, становлення та особливостей набуття й застосування Ірландією принципу нейтралітету в зовнішній політиці в 1930-х рр. XX ст.

Історіографія проблеми. Традиційний підхід у дослідженні становлення нейтралітету відображений у роботі ірландського історика Р. Фаннінга [12], що висвітлює нейтралітет у контексті англо-ірландських відносин, оминаючи більш широкі міжнародні рамки.

Інший ірландський науковець, П. Кітінг [16], який провів вичерпне і ґрунтовне дослідження діяльності Ірландської Вільної Держави у Лізі Націй, надає великого значення фактору особистості, оскільки вважає Е. де Валеру – видатного ірландського політика, тимчасового президента Ірландії 1921–1922 рр. та прем'єр-міністра країни в 1932–1948 рр. одним із головних архітекторів нейтралітету Ірландії.

У працях українських істориків становлення ірландського нейтралітету в 1930-х рр. XX ст. є малодослідженою темою. У вітчизняній історіографії варто виокремити праці, які опосередковано торкаються зазначеної проблеми. В цьому контексті доцільно відзначити монографію Е. Кучменко [7], в якій аналізуються історичні корені конфлікту в Ольстері.

Ірландській проблемі на початку XX ст. присвячена дисертаційна робота українського історика О. Сахновського [10]. В своїх дослідженнях О. Сахновський розглядає питання ірландського автономізму (рух за гомруль) в 1910-ті рр., наголошуючи, що це був один із альтернативних варіантів вирішення ірландського питання в умовах першої половини XX ст. Крім того, на думку історика, вивчення англо-ірландських відносин періоду Першої світової війни дає краще розуміння витоків ольстерської проблеми.

Основна частина. У 1172 р. англійський король Генріх II Плантагенет завоював частину Ірландії, а в 1541 році Генріх VII проголосив себе ірландським королем, що поклато початок виступам проти англійської корони [1]. Специфіка колонізації Ірландії полягала в тому, що в південній частині острова заселення англійцями не носило масового характеру, в той час як північно-східну наводнила потужна хвиля еміграції. Ольстер ставав центром розвитку капіталістичних відносин, але решта Ірландії залишалася аграрною [2, с. 17]. В першій половині XVII ст. Ольстер заселяли англійці та шотландці, на вимогу яких Англія в 1782 р. була змушена визнати право на існування власного парламенту в Дубліні. У 1801 р. місцевий парламент було розпущено і проголошено Сполучене Королівство Великої Британії та Ірландії, що де-юре передбачало існування в межах Сполученого Королівства двох рівноправних частин. Проте на практиці Ірландія (і з 1921 р. – Північна Ірландія) мала статус залежної території, за якою закріпився статус провінції [6, с. 123]. Протягом усього XIX ст. в країні виникали рухи за автономію, і навіть за незалежність Ірландії (рухи О'Конелла, «Молодої Ірландії», феніїв, Ірландська парламентська партія Ч. Парнелла), які зрештою 1912 р. змусили британський уряд пообіцяти запровадження гомрулю (англ. Home Rule – самоуправління або

внутрішня автономія). Водночас прихильники збереження Ірландії в складі Сполученого Королівства, в більшості протестанти, значна частина яких проживала в провінції Ольстер, взяли до рук зброю, щоб завадити цьому процесу. Гомруль мав вступити в дію в 1914 р., але його реалізація була відкладена через Першу світову війну, що підштовхнуло ірландських націоналістів до відкритого повстання проти англійської колоніальної влади. Під час повстання в Дубліні у великодній понеділок 1916 р. була проголошена незалежна Ірландська Республіка, але британська армія придушила виступи національно налаштованої частини інтелігенції і робітників [2, с. 22; 11, с. 19].

З кінця XVI ст. і до Пасхального повстання 1916 р. ірландські лідери неодноразово шукали підтримки у континентальних держав Європи. В різні часи це були Папський престол, Іспанія, Франція та Німеччина. Дійшло до того, що в 1919 р. на таємних переговорах з домом німецької імператорської династії Гогенцоллернів йшлося про можливість запрошення шостого сина кайзера Вільгельма II – Іоакіма на ірландський престол.

Лідер ірландського повстання 1916 р. П. Пірс розумів, що перемога Німеччини у Першій світовій війні стане передумовою для досягнення незалежності Ірландії від Великобританії, проте, це обов'язково тягло за собою, як свідчила європейська практика XIX ст., встановлення німецької монархії на острові. І тоді про незалежність годі буде думати, адже просто відбудеться зміна метрополії. У зв'язку з цим, вважав П. Пірс, питання незалежності Ірландії може бути врегульовано обома сторонами лише після того як Ірландія гарантувала би безпеку Великій Британії. Таку думку поділяв і інший лідер національного руху Е. де Валера. Навіть у розпал війни за незалежність Ірландії (1919–1921 рр.) він вважав за доцільне проголосити принцип, згідно з яким незалежна Ірландія ніколи не стане інструментом у руках інших держав для створення загрози безпеки Великій Британії [13].

Лідер війни за незалежність де Валера стверджував, що «взаємний інтерес робить народи цих двох островів за умови незалежності кожного з них найближчими можливими союзниками в момент реальної національної

небезпеки для будь-кого з них». Заради здобуття незалежності де Валера навіть вважав за можливе запропонувати Лондону щось на кшталт «британської доктрини Монро», відповідно до якої відносини Ірландії з Великою Британією могли б бути аналогічними відносинам Куби зі США. Він також пропонував розглянути питання про гарантії – «міжнародний інструмент, ... як у випадку з Бельгією», а також про участь Ірландії в Лізі Націй, у рамках якої всі погоджуються поважати та захищати цілісність та незалежність один одного. Адже, на його думку, ірландці повинні «бачити страх у падінні Британії та побоюватися, а не сподіватися під час кожної атаки на Сполучене Королівство» [13, с. 28].

Таким чином, принцип згідно якого незалежна Ірландія не може бути використана як військовий плацдарм проти Британії, був покладений в основу майбутньої зовнішньої політики Ірландії ще до заснування держави. Тому на переговорах, які завершилися підписанням англо-ірландського договору від 6 грудня 1921 р. питання про спільні оборонні механізми, включаючи британські військово-морські бази на території Ірландії, не викликали заперечень [13].

Здобуття статусу домініону під назвою Ірландська Вільна Держава дало його урядам можливість розпочали формування власної зовнішньої політики, головну мету якої становив пошук місця країни в повоєнній Європі [12]. Одним із найбільш важливих кроків в цьому напрямку став вступ Ірландської Вільної Держави до Ліги Націй у 1923 р. Цікаво, що в цей час Ірландія не висувала вимог щодо розгляду її як нейтральної держави. Вона повністю усвідомлювала свої зобов'язання щодо членства. В цьому випадку участь у будь-якій війні вимагала лише згоди ірландського парламенту (Дойла). Ірландія не заявляла про намір дотримання у зовнішній політиці принципу нейтралітету, навіть після того як Швейцарія вчинила прецедент у 1920 р. проголосивши себе нейтральною державою. Отже, питання нейтралітету не стояло на порядку денному Ірландської Вільної Держави. Більш важливим та пріоритетними для Ірландії було «збереження її суверенітету по відношенню до Великої Британії». Протягом перших восьми років свого членства в Лізі Націй основна мета Ейре

полягала в «спробах продемонструвати не тільки іншим урядам, але й обездоленим, розчарованим і скептичним ірландцям можливість перегляду певних пунктів договору 1921 р. на користь Ірландії» [13, с. 29].

Після вступу до Ліги Націй країна почала налагоджувати міжнародні зв'язки з іншими країнами. Вже у 1924 р. при уряді США був акредитований ірландський повноважний представник, що стало першим самостійним представництвом домініону на міжнародній арені. Завдяки Ірландії в 1930 р. був прийнятий Вестмінстерський статут, згідно з яким на домініони більше не поширювалися закони британського парламенту. В 1928–1929 рр. була отримана акредитація для дипломатичних місій у Ватикані, Німеччині та Франції [9].

Фундаментальні зрушення в ірландській політиці відбулися коли прем'єр-міністром став ветеран громадянської війни Е. де Валера, оскільки його новостворена партія Фіанна Файл виграла парламентські вибори 1932 р. У вересні 1932 р., звертаючись до Ліги Націй, він висловився про необхідність «без сумніву показати, що Пакт Ліги Націй (статут) – це урочистий договір, зобов'язання якого будь-яка держава, велика чи мала, не може проігнорувати». Він стверджував, що Ірландія, як і інші малі держави, мають право приймати рішення «не стати інструментом в руках будь-якої великої держави», і всі вони повинні «всіма доступними засобами протистояти будь-якій спробі змусити їх вступити у війну проти своєї волі» [17].

Підхід де Валери стосовно відносин Ірландії та Великої Британії був спрямований на утвердження Ірландії на міжнародній арені як незалежної держави та збільшення самостійності в її рішеннях. Наприкінці 1930-х рр. настав час для розгляду спірних положень англо-ірландського договору 1921 р. Ірландський уряд скасував присягу на вірність короні, а також призупинив зобов'язання щодо виплати земельних ануїтетних платежів, які також були обумовлені договором 1921 р.

У 1930-х рр. між Ірландією й Британією йшла торгівельна війна, під час якої Велика Британія намагалася збалансувати несплачені земельні ануїтетні

платежі шляхом встановлення штрафних «надзвичайних» тарифів на ввезення ірландських товарів. Лондон установив заборонні мита на імпорт ірландських яловичини та вовни, а Дублін відповів введенням тарифів на британські промислові товари. У результаті цього ірландська економіка, особливо сільськогосподарський сектор, зазнала суттєвих втрат. Проте, все це не було даремним, оскільки зрештою Велика Британія підписала англо-ірландську угоду 1938 р., згідно якої три ірландські глибоководні торгові порти були повернуті Ірландії, а торговельні обмеження взаємно скасовувалися. Цікаво відзначити, що ще під час переговорів щодо ірландської торговельної угоди де Валера припускав можливість укладення оборонної угоди між Ірландією та Сполученим Королівством. Однак після того, як основні торгові порти були повернуті Ірландії, підготовку оборонного договору було припинено. Повернення під контроль Ірландії трьох морських портів, що могли використовуватися для базування військово-морських сил, означало припинення іноземної військової присутності на території держави. Цим було створено суттєву передумову для реалізації ірландського нейтралітету. Відтак, як відзначав ірландський політичний діяч Г. Фітцджеральд, вже не можна було об'єктивно стверджувати, що існує будь-який військовий або стратегічний зв'язок між двома державами [13].

Після того, як Велика Британія закрила свої військово-морські бази на ірландській території, Ірландія отримала можливість розпочати реалізацію політики нейтралітету, сформульованого як загальний принцип політичної орієнтації. Передумовою запровадження політики нейтралітету стала Конституція Ірландії 1937 р., яка покінчила зі статусом домініону і проголосила Ірландію «суверенною, незалежною й демократичною державою». Шість графств Ольстеру розглядалися в Основному Законі як «частина національної території, на яку в цей час не поширюється юрисдикція ірландського уряду» [7]. Це мало вирішальне значення для утвердження та подальшої реалізації принципу нейтралітету Ірландії, адже Конституція офіційно визнала цю територію як анексовану. Відтак подальша участь потенційному у

міжнародному збройному конфлікті на боці Великої Британії ставала неможливою. Водночас дотримання нейтрального статусу давало Ірландії шанс уберегти себе від небезпеки з боку інших великих гравців на міжнародній арені. У ст. 28 Конституції Ірландії було зафіксовано, що «війна не має бути оголошеною і держава не має брати участь у будь-якій війні без згоди Палати представників», і що лише «у випадку вторгнення на її територію уряд може почати дії, які вбачатиме за необхідні для захисту» [18, с. 21].

Ірландський уряд виступив з осудом італійської агресії проти Ефіопії (1935–1936 рр.). Через підтримку Ірландією концепції колективної безпеки Ліги Націй у вересні 1935 р. уряд Ірландії під керівництвом Е. де Валери приєднався до військових санкцій проти Італії, запроваджених після її вторгнення до Ефіопії. Таке рішення було ухвалено попри його можливу непопулярність у самій Ірландії через існування певного зв'язку між Ірландією та Італією як двома католицькими країнами. Неспроможність Ліги Націй вплинути на перебіг конфлікту була сприйнята де Валерою як «гірке приниження».

На початку 1938 р. де Валера вперше прокоментував міжнародне становище, яке тоді склалося у Європі: «якби були шанси на те, що наш нейтралітет взагалі можливий, ймовірно, ми би заявили, що хочемо залишатися нейтральними». При цьому він додав, що «консультації з Великою Британією можуть бути необхідними і доцільними», оскільки в разі нападу іноземної держави в британських інтересах допомогти Ірландії, і ми повинні спробувати заздалегідь передбачити, щоб ця допомога була для нас максимально вигідною» [13].

На цьому тлі в наступні місяці налагоджувалося спеціальне співробітництво в галузі оборони. Своєї кульмінації воно досягло після Мюнхенської змови, коли де Валера зробив пропозицію призначити французького офіцера в якості військового радника ірландської армії, що мало б стати «чіткою демонстрацією Німеччині та світу, що Ейре стоїть на боці західних демократій». Ця ідея була відхилена британським урядом на тій штучно вигаданій підставі, що Ірландія була союзною країною, яка має доступ

до секретної військової техніки та інформації, й тому британська корона не може ризикувати, бо через такого офіцера секретні матеріали можуть стати доступними для іноземної держави.

У 1930-і рр. ірландці брали участь у громадянській війні в Іспанії, причому відразу по обидві боки фронту – уряд країни підтримував республіканців, а бійці Ірландської республіканської армії воювали на стороні франкістів [4]. У цей період у самій Ірландії активізувалися реакційні праворадикальні елементи, що створили фашистську організацію «блакитних сорочок» (за прикладом «коричневих сорочок» у Німеччині та «чорних» – в Італії). Її членами ставали в основному колишні військовослужбовці Ірландської Вільної Держави, що загартувалися в розправах з лівими силами. На чолі організації стояв колишній генерал ІРА Оуен О'Даффі, який проголосив себе послідовником А. Гітлера та Б. Муссоліні – «католицьким хрестоносцем проти темних сил комунізму». Втім його агітація не дістала суттєвої підтримки серед населення країни. Уряд Ірландії відреагував на появу фашистської організації вкрай негативно, особливо після того як влітку 1933 р. і восени 1934 р. фашисти здійснили спроби захопити владу силою та встановити тоталітарний режим. У різних районах відбувалися сутички добровольців «блакитних сорочок» із загонами ІРА, і до кінця 1930-х рр. «блакитні сорочки» остаточно зникли з ірландської політичної сцени. Втім, у 1940 р. Комуністична партія Ірландії (заснована в червні 1933 р.) також була змушена тимчасово припинити свою діяльність на території Ейре (у Північній Ірландії вона продовжувала діяти як Комуністична партія Північної Ірландії) [4].

Суттєвий інтерес істориків привертають відносини Ірландії та Німеччині у 1930-і рр., які подекуди характеризуються як «ділові». Уряд Ірландії не підтримав пропозицію про скасування Олімпійських ігор у Берліні 1936 р. та перенесення їх до іншої країни. Попри активну міжнародну дискусію з цього приводу, Ірландія в 1936 р. і 1939 р. проводила товариські футбольні матчі із збірною Німеччини.

Професор Ірландського національного університету М. О'Дріскол у своїй книзі «Ірландія, Німеччина та нацисти: політика та дипломатія (1919–1939 рр.)» [15] презентував глибоке дослідження відносин Ірландії і Німеччини в період між двома світовими війнами, побудоване на ірландських, британських і німецьких архівних документах. Він стверджує, що ірландсько-німецькі відносини відіграли важливу роль у становленні Ірландії як незалежної держави, у тому числі, суттєво позначилися на розвитку ірландського націоналізму, суть якого полягала в проведенні політики незалежності від Великої Британії. Нацистський режим відверто вбачав у бійцях ІРА інструмент боротьби проти Великої Британії. Натомість уряд де Валери послідовно дотримувався нейтральної позиції щодо німецько-британських відносин і продовжував репресії проти ІРА. В 1936 р. уряд де Валери проголосив Ірландську республіканську армію поза законом.

Напередодні Другої світової війни німецька розвідка спробувала засилати до Ірландії своїх агентів, однак без суттєвих результатів. У першому випадку трьох агентів, у тому числі одного індуса, швидко виявили у сільській місцевості, куди їх висадили на парашутах. У другому випадку затриманий агент утік з дублінської в'язниці Маунтджой, переодягнувшись у жіночий одяг і спробував найнятися на роботу, однак був заарештований повторно. Під час війни німецький підводний човен висадив в Ірландії колишнього члена ІРА Ш. Рассела, який організував серію вибухів у Британії в 1939–1940 рр., але він невдовзі помер від хвороби, а його напарник повернувся до Німеччини. Загалом представникам різних угруповань ІРА не вдалося переконати німецьку розвідку в своїй спроможності. Резидент нацистської розвідки в Ірландії казав одному з членів ІРА: «Ти знаєш, як померти за Ірландію, але не маєш розуміння про те, як за неї боротися» [8].

Після вторгнення Німеччини до Польщі (1 вересня 1939 р.), Велика Британія оголосила їй війну. Північна Ірландія як частина території воюючої держави невдовзі зазнала німецьких бомбардувань. Зі свого боку уряд Ірландської Республіки, враховуючи її обмежені військові ресурси, негайно

оголосив про свій нейтралітет. З цього боку, якби повернення морських портів не відбулося напередодні війни, проголошення ірландським урядом нейтрального статусу країни було б неможливим.

Уряд Ейре відчував певну небезпеку, особливо після вторгнення німецьких військ у 1940 р. до восьми нейтральних європейських країн. Знайдені після війни документи свідчать, що А. Гітлер мав плани вторгнення в Ірландію. Операція, що отримала назву «Грін», мала забезпечити трамплін для вторгнення у материкову Британію через її незахищене західне узбережжя. Операція «Грін» мала бути проведена одночасно з окупацією південної частини Британії в рамках операції «Морський лев». Утім окупація Ірландії окремо від «Морського лева» розглядалася Вермахтом як марна і даремна, оскільки постачання окупованих територій було б неможливе через протидію з боку Сполученого Королівства. Вторгнення так і не відбулося через перегляд стратегічних настанов і рішення про напад на СРСР. У відповідь на це Ірландія і Британія розробили так званий «План W», згідно з яким у разі вторгнення німців до Ірландії на захист відразу ж мали виступити дислоковані в Ольстері британські частини [8].

Прагнення забезпечити нейтральну позицію Ірландії у війні було продиктовано й іншими, суто військовими обставинами. Ірландія не володіла необхідною системою оборони. Її армія була нечисленна і погано озброєна. В 1939 р. вона налічувала 19783 особи, з яких 7494 становили регулярні війська, 5066 були резервістами і 7223 – волонтерами. На її озброєнні було 2 легких танки, 21 броньований автомобіль (13 із них – з часів англо-ірландської війни), 24 військових літака, з яких лише 10 відповідали сучасним вимогам [9, с. 114].

Дефіцит офіцерських кадрів також спонукав до проголошення нейтрального статусу. Окремі ірландські діячі навіть виступали з чудернацькими пропозиціями провести повне роззброєння країни та оголосити Ірландію демілітаризованою зоною. Ця точка зору знайшла відображення в парламентських дебатах, де її прихильники заявляли, що за відсутності в Ірландії армії на неї ніхто не нападе. Генерал армії Р. Мулкахі, зокрема, був

переконаний, що в Ірландію ніхто не вторгнеться і її не будуть бомбардувати лише за умови її повного роззброєння. Очевидно, що подібні настрої, також як і військова незахищеність Ірландії, впливали на рішення про проголошення політики нейтралітету.

Цікавим є й те, що саме у 1940 р. генеральним секретарем Ліги Націй став ірландський політик Ш. Лестерн. До цього призначення, протягом 1930-х рр., він обіймав посаду постійного представника Ірландії в Лізі Націй і був активним учасником дебатів щодо врегулювання міжнародних конфліктів, що мали місце напередодні Другої світової війни [9].

Висновки. Проаналізовані факти та тенденції дозволяють дійти висновку, що становлення нейтралітету Ірландії було зумовлено наступними чинниками:

1. Впливом антиколоніальної традиції ірландського національного руху, яка в перші десятиліття після здобуття статусу домініону зумовлювала постановку таких політичних завдань, як ствердження суверенітету, дистанціювання від колишньої метрополії та звільнення від її контролю за зовнішньою та безпековою політикою країни.

2. Впливом проблеми Ольстеру, яка розглядалася як результат колоніалізму, зовнішнього примусу та порушення територіальної цілісності країни.

3. Підписанням англо-ірландського договору 1938 р., який припинив використання британськими військово-морськими силами глибоководних портів на території Ірландської Вільної Держави, що створило військово-політичну передумову для проголошення нейтрального статусу країни.

4. Реалізація принципу нейтралітету передбачала можливість Ірландії не бути втягнутою у глобальні міжнародні конфлікти, в яких країна могла понести значні втрати, однак не могла розраховувати на отримання політичних дивідендів.

5. Головним завданням військового нейтралітету під час Другої світової війни було прагнення вберегти територію та населення країни від іноземної окупації та матеріальних втрат.

6. Проголошенню нейтралітету сприяв досвід, який Ірландія набула в Лізі Націй, і який на загал свідчив про нехтування великими державами інтересів малих і нейтральних країн Європи. Тому на загал проголошення нейтралітету Ірландії можна вважати як свідомим, так і вимушеним кроком, який базувався на адекватній оцінці як інтересів, так і військових можливостей країни, які були неспівставними з військовим потенціалом основних учасників Другої світової війни.

7. Якби ірландський нейтралітет не ґрунтувався на традиціях ірландського національного руху й не був би співзвучним настроям переважної більшості населення країни, він би напевно мав ситуативний характер і міг би бути переглянутий після Другої світової війни. Проте, як засвідчив подальший перебіг подій, принцип нейтралітету було збережено в ході практичної реалізації ірландської зовнішньої політики впродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст., що дозволяє розглядати його як історично обумовлений феномен, тісно пов'язаний з політичною свідомістю та культурою суспільства.

Список використаних джерел і літератури

1. Афанасьєв Г. История Ирландии / Г. Афанасьєв. – СПб: Брокгауз-Ефрон, 1907. – 312 с.
2. Григорович М. Як Ірландія здобула собі волю / М. Григорович. – Катеринослав – Лейпціг: Українське вид-во в Катеринославі, 1924. – 64 с.
3. Зимулина Л. А. Ирландская Республиканская Армия (исторический очерк) / Л. Зимулина // Вопросы истории. – 1970. – № 8. – С. 130–141.
4. Конноли Дж. Рабочий класс в истории Ирландии. Отвоение Ирландии / Дж. Конноли. – М.: Прогресс, 1969. – 303 с.
5. Кулишер О. Автономия Ирландии / О. Кулишер. – М.: Типография Г. Лиснера и Д. Совко, 1915. – 81 с.
6. Кунина В.И. Национально – освободительная борьба ирландского народа в 1848 г. / [В.И. Кунина; под ред. Ф.В.Потемкина, А.И. Молока]. – М.: Изд. АН СССР, 1952. – 660 с.

7. Кучменко Е.М. Ірландія і Ольстерська криза, пошуки шляхів її подолання у другій половині ХХ століття: (Історичний огляд) / Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 98 с.
8. Невилл П. Ирландия: История страны / П. Невилл. – М.: Эксмо, 2009. – 352 с.
9. Полякова Е.Ю. Ирландия в ХХ веке / Е.Ю. Полякова. – М.: ИВИ РАН, 2009. – 168 с.
10. Сахновський О.Є. Ірландський автономіям у роки Першої світової війни: позиція партії гомруля та політика британських урядів: Дис. канд. іст. наук: 07.00.02 / О.Є. Сахновський. – Чернівці, 2006. – 191 с.
11. Толстов С.В. Английское общество и ирландское восстание 1916 года: Автореф. дис. канд. истор. наук: 07.00.03 / С.В. Толстов. – К., 1983. – 26 с.
12. Fanning R. Irish Neutrality: An Historical Review // *Irish Studies in International Affairs*. – 1982. – Vol. 1, №. 3. – P. 27-38.
13. Fitzgerald G. The Origins, Development and Present Status of Irish Neutrality / G. Fitzgerald. // *Irish Studies in International Affairs*. – 1998. – Vol. 9. – P. 11–19.
14. Fitzgerald G. Wisdom called for in relations with a powerful neighbour / G. Fitzgerald // *The Irish Times*. – 2008. – Sept. 13. [Electronic resource] – Mode of Access: <https://www.irishtimes.com/opinion/wisdom-called-for-in-relations-with-a-powerful-neighbour-1.938334> (Last Access: May 5, 2018) – Title from the Screen.
15. O’Driscoll M. Ireland, Germany and the Nazis: Politics and Diplomacy, 1919–1939 / M. O’Driscoll. – Dublin: Four Courts Press, 2004. – 304 p.
16. Keatinge P. Ireland and the League of Nations / Patrick Keatinge. // *Irish Province of the Society of Jesus*. – 1970. – № 59. – P. 133–147.
17. Speech by Eamon de Valera at the League of Nations Assembly (Copy). Geneva, 2 July 1936 // *Documents on Irish Foreign Policy*. – No. 347 NAI DFA 26/94. – [Electronic resource] – Mode of Access:

<http://www.difp.ie/docs/1936/Failure-of-the-League-of-Nations/1716.htm>. (Last Access: May 14, 2018) – Title from the Screen.

18. The Irish Constitution 1937. [Electronic resource] – Mode of Access: http://www.citizensinformation.ie/en/government_in_ireland/irish_constitution_1/constitution_introduction.html#l0b797 (Last Access: May 28, 2018) – Title from the Screen.

References

1. AFANASIEV, G. (1907). *Istoria Irlandii*. Sankt Peterburg: Brokhauz-Efron.
2. GRIGOROVIC, M. (1924). *Yak Irlandia zdobula sobi volu*. Katerinoslav-Lejpcig: Ukrainske vid-vo v Katerinoslavi.
3. ZIMULINA, L. A. (1970). Irlandskaa Respublikanskaya Armia (istoriceskij ocerk). *Voprosy istorii*, № 8, p. 130–141.
4. KONNOLLY, J. (1969). *Rabocij klass v istorii Irlandii*. Otvoevanie Irlandii. Moskva.: Progress.
5. KULISER, O. (1915). *Avtonomia Irlandii*. Moskva: Uridiceskij vesnik.
6. KUNINA, V. I. (1952). *Nacionalno-osvoboditelnaa borba irlandskogo naroda v 1848 g.* Moskva: Izd.AN SSSR.
7. KUCHMENKO, E.M. (2000). *Irlandiya i Ol'sters'ka kryza, poshuky shlyaxiv yiyi podolannya u druhij polovyni XX stolittya: (Istorychnyj ohlyad)*. Kyiv: Instytut istoriyi Ukrayiny NAN Ukrayiny.
8. NEVILL, P. (2009). *Irlandija: Istorija strany*. Moskva: Eksmo.
9. POLJAKOVA, E.J. (2009). *Irlandija v XX veke*. Moskva: IVI RAN.
10. SAHNOVSKYJ, O.Y. (2006). *Irlands'kyj avtonomiyam u roky Pershoyi svitovoyi vijny: pozyciya partiyi homrulya ta polityka brytans'kyx uryadiv*. Unpublished Thesis (PhD). Chernivtsi, Chernivetskiy natsional'niy universytet im. Yu. Fed'kovycha.
11. TOLSTOV, S.V. (1983). *Anglijskoe obshhestvo i irlandskoe vosstanie 1916 goda*: Unpublished Thesis Abstract (PhD). Kyiv, Kyivskiy natsional'niy universytet imeni Tarasa Shevchenka.

12. FANNING, R. (1982). Irish Neutrality: An Historical Review. *Irish Studies in International Affairs*, Vol. 1, №. 3, p. 27–38.

13. FITZGERALD, G. (1998). The Origins, Development and Present Status of Irish Neutrality. *Irish Studies in International Affairs*, Vol. 9, p. 11–19.

14. FITZGERALD, G. (2008). Wisdom called for in relations with a powerful neighbour. *The Irish times*. Sept. 13. [Online]. Available from: <https://www.irishtimes.com/opinion/wisdom-called-for-in-relations-with-a-powerful-neighbour-1.938334> [Accessed: 5th May 2018].

15. O'DRISCOLL, M. (2004). Ireland, germany and the nazis: politics and diplomacy 1919-1939. Dublin: *Four Courts Press*.

16. KEATINGE, P. (1970). Ireland and the League of Nations. *Irish Province of the Society of Jesus*, №.59, p. 133–147.

17. DE VALERA, E. (1936). *Speech at the League Of Nations Assembly*. Documents on Irish Foreign Policy. №. 347 NAI DFA 26/94. [Online]. Available from: <http://www.difp.ie/docs/1936/Failure-of-the-League-of-Nations/1716.htm> [Accessed: May 14, 2018].

18. The Irish Constitution (1937). [Online]. Available from: http://www.citizensinformation.ie/en/government_in_ireland/irish_constitution_1/constitution_introduction.html#10b797 [Accessed: May 28, 2018].

Olha Nahnybida,

Graduate student

National Pedagogical University of Ukraine, Kyiv

FORMATION OF THE IRISH NEUTRALITY CONCEPT IN THE 1930 s

Abstract. *The article describes the specific aspects of the appearance, formation and evolution of the Irish neutrality as a foreign policy principle in the 1930s. The historical and geopolitical background of the formation of neutrality policy in the context of the struggle for independence and sovereignty of Ireland has*

been investigated. The role of Prime Minister Éamon de Valera as an 'architect' of neutrality policy of the Irish Free State and its foreign policy concept has been explored. It is emphasized that, unlike other neutral states, where the neutral status is legally secured, the neutrality of Ireland is of a traditional nature, since there are no clear legislative instructions according to which Ireland shall be obliged to adhere to the principle of neutrality in its foreign policy. The overcoming of the last obstacles to the proclamation of the neutral status of Ireland has been outlined, i.a. the elimination of the British naval presence in the Irish ports in 1938 and adoption of the Irish Constitution in 1937, which officially defined the annexation of Ulster. Finally, the influence of forthcoming WW2 has been explored. In the years of war, Ireland hoped to keep abstained not by adherence to some theoretical or abstract idea of neutrality, but by addressing to the practical question that the Irish government didn't want to get involved in this conflict. They merely wanted to keep their people safe away from such consequences as they might appear when Ireland was directly involved in the war.

Keywords: *Ireland, neutrality, foreign policy, Northern Ireland, security policy.*

Надійшла до редколегії 05.09.2018